

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ АВТОРИТЕТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ПРАВОПОРЯДКУ ЗСУ

У статті виділені та емпірично обґрунтовані особливості формування авторитету військовослужбовця Військової служби правопорядку ЗСУ.

Ключові слова: особливість, авторитет, якість, військовослужбовець Військової служби правопорядку ЗСУ.

В статье выделены и эмпирически обоснованные особенности формирования авторитета военнослужащего Военной службы правопорядка ВСУ.

Ключевые слова: особенность, авторитет, качество, военнослужащий Военной службы правопорядка ВСУ.

In the articles distinguished and empiric reasonable features of forming of authority of serviceman of Military service of law and order of army of Ukraine.

Keywords: feature, authority, quality, serviceman of Military service of law and order of army of Ukraine.

Дослідженню феномену авторитету у науковій літературі приділялося чимало уваги, а саме: з філософських позицій (Г.М. Бонгард-Левін, Ю.В. Бромлей, О.О. Богданов, Б.Ю. Берзин, В.С. Богданов, Н.М. Гелашвили, Г.В. Горченко, К.К. Грищенко, А.Я. Гуревич, В.К. Калиничев, Ю.В. Кисельов, В.Л. Миникаева, В.М. Назаров, Ю.Л. Неймер, Ю. Никифоров, Е. Панфілов, А.О. Першин, П.П. Палиць, А.Л. Салагаев, Е.А. Самков, А.И. Соловйов та ін.) і соціологічних (Г. Велтруска, И.П. Волков, А.В. Воробйов, Н.М. Кейзеров, В.М. Назаров А.М., П.П. Палиць, Б.Ф. Поршнев, В.Є. Солдатов та ін.), але і з позицій соціальної психології, психології управління, психології особистості (В.Г. Афанасьєв, И.П. Волков, А.В. Воробйов, К. Павлица, Б.Ф. Поршнев, В.Є. Солдатов, Ю.П. Степкин та ін.). Проте, феномен авторитету військовослужбовця Військової служби правопорядку ЗСУ, як комплексна соціально-психологічна проблема раніше не розглядався.

Аналіз наукової літератури та сучасних досліджень дав можливість встановити, що авторитет військовослужбовців Військової служби правопорядку – це складне соціально-психологічне явище, сутність якого полягає у результаті відображення у свідомості військовослужбовців соціальної значущості, цінності тих властивостей, які властиві військовослужбовцям Військової служби правопорядку як соціальної спільноти і як суб'єктові соціально-значимої діяльності. Авторитет військовослужбовців

Військової служби правопорядку ЗСУ складається з єдності авторитету посади й авторитету особистості. Авторитет посади – міра соціальної значущості суб'єкта – носія комплексу юридично закріплених владних повноважень, якими наділена відповідна посада. Таким чином, авторитет посади передбачає, у першу чергу, владно-правові відносини. Водночас, авторитет особистості є більш значущим для ефективності діяльності. Авторитет особистості формується за допомогою соціально-психологічних механізмів і залежить від особистих якостей людини, її знань, умінь і навичок, професійної майстерності і життєвого досвіду.

Теоретичний аналіз наукових досліджень феномену авторитету та емпіричне дослідження процесу формування авторитету військовослужбовців Військової служби правопорядку ЗСУ дав можливість визначити особливості процесу формування авторитету військовослужбовців Військової служби правопорядку ЗСУ, а саме:

особливості загальнокультурних та професійно-психологічних якостей, які забезпечують виконання військовослужбовцями Військової служби правопорядку ЗСУ своїх професійних обов'язків;

особливості професійної діяльності військовослужбовців Військової служби правопорядку ЗСУ;

активні форми навчання, які призначені для створення умов інтенсифікації розвитку

Питання психології

загальнокультурних (культура професійної діяльності, ввічливість, тактовність) і професійно-психологічних (діловитість, дисциплінованість, сумлінність, комунікабельність, емоційна стійкість, емпатія) якостей військовослужбовців Військової служби правопорядку ЗСУ.

Застосування контент-аналізу наукової літератури дав можливість визначити групи професійних якостей, які утворюють основу формування авторитету військовослужбовців Військової служби правопорядку ЗСУ, а саме: група загальнокультурних та професійно-психологічних якостей. У групу «загальнокультурні якості» були включені якості, що відображають культуру професійного спілкування військовослужбовця ЗСУ:

культура професійної діяльності – сукупність форм повсякденної поведінки військовослужбовця Військової служби правопорядку ЗСУ, в яких знаходять зовнішній вираз:

скромність – скромна поведінка, скромний спосіб життя;

ввічливість – дотримання правил пристойності, чемність, уважність, зовнішній прояв доброзичливості до всіх, готовність надати послугу, делікатність, такт;

порядність – чесність, нездатність здійснювати підлі вчинки;

тактовність – відчуття міри, яке передбачає уміння поводитися в суспільстві;

принциповість – уміння дотримуватися твердих принципів, переконань, твердих поглядів на речі і події.

Експертне опитування дає можливість зробити висновок, що найбільш значущими загальнокультурними якостями військовослужбовців Військової служби правопорядку ЗСУ, на яких ґрунтується їх авторитет є: культура професійної діяльності; тактовність; ввічливість.

У групу «професійні якості» було включено якості, що відображають психічні і психофізіологічні особливості військовослужбовця Військової служби правопорядку ЗСУ, та які необхідні у досягненні суспільно прийнятної ефективності у професійній діяльності:

старанність – виконання в строк доручень і своїх обов'язків, хорошого виконання завдань, старанності;

дисциплінованість – свідоме підпорядкування своєї поведінки нормативним актам і статутам ЗСУ;

розум, кмітливість – здатність військовослужбовця Військової служби правопорядку ЗСУ логічно мислити, пізнавати що-небудь, високий розвиток інтелекту, здатність добре, швидко міркувати, розуміти;

діловитість – знання справи, заповзятливість, здатність продуктивно працювати, розвинені професійні уміння і навички;

сумлінність – точне і чесне виконання професійних обов'язків;

мужність – здатність приймати і здійснювати свої рішення без страху, долаючи внутрішні коливання, непохитність, твердість у вчинках.

Експертне опитування дає можливість зробити висновок, що найбільш значущими професійними якостями військовослужбовців Військової служби правопорядку ЗСУ є: дисциплінованість, діловитість, сумлінність.

До групи «психологічні якості» були включені якості емоційного і комунікативного характеру:

доброзичливість – бажання добра людям, готовність сприяти їх благополуччю;

емпатія – збагнення емоційного стану людини у формі співпереживання, чуйність, співчуття, здатність легко розуміти людей;

комунікабельність – здатність легко входити в спілкування, природність і невимушеність поведінки, готовність до співпраці;

емоційна стійкість – здатність володіти собою, самовладання при конфліктах, витримка, холонокровність при провокуючих діях злочинних і корумпованих осіб, рівний, спокійний характер;

справедливість – об'єктивна оцінка людей відповідно до істини;

самокритичність – прагнення оцінювати свою поведінку, уміння розкривати свої помилки і недоліки.

За результатами аналізу дослідження зроблено висновок, що найбільш значущими психологічними якостями

Питання психології

військовослужбовців Військової служби правопорядку ЗСУ є: емпатія, комунікабельність та емоційна стійкість.

Отже, контент-аналіз наукової літератури показав, що найбільш значущими особистісними якостями військовослужбовців Військової служби правопорядку ЗСУ, є такі: загальнокультурні (культура професійної діяльності, ввічливість, тактовність); професійні (діловитість, сумлінність, дисциплінованість); психологічні (емпатія, комунікабельність, емоційна стійкість). Оскільки такі якості, як комунікабельність, емпатія відносяться як до психологічних, так і до професійних якостей, надалі ми об'єднали психологічні і професійні групи якостей і назвали їх професійно-психологічними якостями.

Визначені загальнокультурні та професійно-психологічні якості військовослужбовців Військової служби правопорядку ЗСУ є детермінантами формування авторитету військовослужбовців Військової служби правопорядку ЗСУ і таким чином визначають особливості цього процесу.

Аналіз існуючої літератури з проблеми авторитету керівника дозволив встановити той факт, що розуміння природи авторитету цілком визначається специфічними особливостями тієї сфери професійної діяльності, в якій вивчається авторитет, а також залежить від обраного аспекту вивчення авторитету: професійного, економічного, правового, етичного тощо.

Згідно Закону України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України» Військова служба правопорядку у Збройних Силах України – це спеціальне правоохоронне формування у складі Збройних Сил України, призначене для забезпечення правопорядку і військової дисципліни серед військовослужбовців Збройних Сил України у місцях дислокації військових частин, у військових навчальних закладах, установах та організаціях, військових містечках, на вулицях і в громадських місцях; для запобігання злочинам, іншим правопорушенням у Збройних Силах України, їх розкриття і припинення; для захисту життя, здоров'я, прав і законних інтересів військовослужбовців, військовозобов'язаних

під час проходження ними зборів, працівників Збройних Сил України, а також для захисту майна Збройних Сил України від розкрадання та інших протиправних посягань, а так само для участі у протидії диверсійним проявам і терористичним актам на військових об'єктах.

Основними завданнями служби правопорядку полягають у:

виявленні причин, передумов і обставин злочинів та інших правопорушень, вчинених у військових частинах та на військових об'єктах;

розшуку осіб, які самовільно залишили військові частини (місця служби);

запобіганні вчиненню і припиненню злочинів та інших правопорушень у Збройних Силах України;

участі в охороні військових об'єктів та забезпеченні громадського порядку і військової дисципліни серед військовослужбовців у місцях дислокації військових частин, військових містечках, на вулицях і в громадських місцях;

провадженні у встановленому законом порядку дізнання у справах про злочини, вчинені військовослужбовцями Збройних Сил України та військовозобов'язаними під час проходження ними зборів, працівниками Збройних Сил України під час виконання ними службових обов'язків або в розташуванні військової частини;

захисті майна Збройних Сил України від розкрадання та інших злочинних посягань;

забезпеченні безпеки дорожнього руху військових транспортних засобів;

участі у гарнізонних заходах;

виконанні у передбачених законом випадках рішень про тримання військовослужбовців на гауптвахті;

забезпеченні виконання кримінального покарання стосовно військовослужбовців, які за вироком суду засуджені до тримання у дисциплінарному батальйоні;

сприянні у, межах своєї компетенції, іншим органам дізнання, органам попереднього (досудового) слідства та суду, органам державної влади, органам місцевого самоврядування, органам військового управління, підприємствам, установам, організаціям у виконанні покладених на них відповідно до законів обов'язків;

Питання психології

участі у протидії диверсійним проявам та терористичним актам на військових об'єктах.

При прийнятті рішення про введення в Україні чи в окремих її місцевостях режиму воєнного або надзвичайного стану на Службу правопорядку додатково покладаються завдання щодо: участі у боротьбі з ворожими диверсійно-розвідувальними групами на території України; організації збору, супроводження та охорони військовополонених; забезпечення дотримання комендантської години в гарнізонах; охорони військових об'єктів, військових містечок та їх населення, сприяння його евакуації; відновлення та підтримання порядку і дисципліни у військових частинах; контролю за рухом транспортних засобів і перевезенням вантажів Збройних Сил України.

До психологічної сторони професійної діяльності військовослужбовців Військової служби правопорядку відносяться ознаки, що відображаються в свідомості військовослужбовців Військової служби правопорядку, як суб'єктів цієї діяльності її об'єктивних складових, характер оволодіння і здійснення ними нормативно заданих форм і способів дій. Ці ознаки у своїй сукупності утворюють психологічну структуру діяльності, що складається з мотиваційного і операціонального компонентів.

Отже, феномен авторитету виникає в ході професійної діяльності військовослужбовців Військової служби правопорядку, цілком визначається специфікою цієї діяльності, основу якої складає необхідність активної взаємодії із військовослужбовцями та органами військового управління.

Як свідчить емпіричне дослідження формування авторитету військовослужбовців Військової служби правопорядку ЗСУ застосування активних форм навчання сприяє інтенсифікації даного процесу. З цією метою була розроблена та впроваджена в процес первинної підготовки у навчальних центрах Військової служби правопорядку ЗСУ «Програма формування авторитету військовослужбовця Військової служби правопорядку ЗСУ», яка включала два модулі, а саме: «Професійна етика військовослужбовців Військової служби

правапорядку ЗСУ» та «Психологічна підготовка військовослужбовців Військової служби правопорядку ЗСУ»:

з психологічної підготовки: у підрозділах служби правопорядку ЗСУ – 38 годин (16 годин – теоретичне навчання, 20 годин – практичні заняття, 2 години – залік), у навчальному центрі служби правопорядку (м. Харків) – 34 години (8 годин – теоретичне навчання, 24 годин – практичні заняття, 2 години – залік);

з професійної етики: у підрозділах служби правопорядку ЗСУ – 22 години (6 годин – теоретичне навчання, 14 годин – практичні заняття, 2 години – залік), у навчальному центрі служби правопорядку (м. Харків) – 20 годин (4 години – теоретичне навчання, 14 годин – практичні заняття, 2 години – залік).

Професійна етика військовослужбовців Військової служби правопорядку ЗСУ є сукупністю етичних принципів, норм, етичних категорій, що виражають і визначають їх ставлення до свого службового обов'язку як обов'язку професійного, а за допомогою його – до цивільного, громадського. Таким чином, предметом вивчення дисципліни «Професійна етика військовослужбовців Військової служби правопорядку ЗСУ» є етичні аспекти професійної діяльності військовослужбовців Військової служби правопорядку ЗСУ.

Психологічна підготовка – це «особливий вид професійної підготовки співробітника, що відповідає людській сутності його справ, вимогам оновлення нашого суспільства і досягненням науки» [1, с. 304]. Основною метою психологічної підготовки військовослужбовця є його практична підготовка до успішного подолання психологічних труднощів оперативно-службової діяльності і правильного врахування її психологічних аспектів, інтенсивність, що підвищує її, та ефективність, що сприятиме розвитку професійно-психологічних якостей (діловитості, сумлінності, дисциплінованості, емпатії, емоційної стійкості, комунікабельності).

Розглянувши зміст дисциплін «Професійна етика військовослужбовців Військової служби правопорядку ЗСУ» та «Психологічна підготовка

Питання психології

військовослужбовців Військової служби правопорядку ЗСУ», у процесі яких є можливою інтенсифікація розвитку загальнокультурних (культура професійної діяльності, ввічливість, тактовність) і професійно-психологічних (діловитість, дисциплінованість, сумлінність, комунікабельність, емоційна стійкість, емпатія) якостей, що впливають на формування авторитету військовослужбовців Військової служби правопорядку ЗСУ серед інших військовослужбовців ЗСУ, перейдемо до розгляду засобів інтенсифікації професійної підготовки військовослужбовців Військової служби правопорядку ЗСУ.

На нашу думку, цими засобами є активні форми навчання. Активне навчання створює умови, за яких той, хто навчається, співпрацює з викладачем в пошуку істини, продуктивно і творчо вирішує навчальні завдання, що покладені на нього. Завдяки цим умовам військовослужбовець Військової служби правопорядку ЗСУ стає діяльним учасником навчального процесу, отримує більш кваліфіковані, стійкі навички самоосвіти, подальшого вдосконалення свого професійного рівня.

Інтенсифікація діяльності військовослужбовців Військової служби правопорядку ЗСУ досягається за допомогою: моделювання на заняттях

практичних дій, максимально наближених до професійної діяльності; усвідомлення слухачами практичної значущості вмінь, що набуваються на заняттях, та навичок для їх майбутньої практичної діяльності; усвідомлення слухачем того, як він насправді сприймається і оцінюється колегами по службі та цивільними особами.

Розроблені матеріали методів активного навчання, що застосовуються, сприяють інтенсифікації розвитку загальнокультурних (культура професійної діяльності, ввічливість, тактовність) і професійно-психологічних (діловитість, дисциплінованість, сумлінність, емпатія, комунікабельність, емоційна стійкість) якостей військовослужбовців Військової служби правопорядку ЗСУ, які входили до експериментальної групи.

Отже, у якості основних особливостей формування авторитету військовослужбовців Військової служби правопорядку ЗСУ були теоретично визначені та емпірично обґрунтовані: загальнокультурні та професійно-психологічні якості військовослужбовців Військової служби правопорядку ЗСУ, особливості їх професійної діяльності та використання у первинній підготовці військовослужбовців Військової служби правопорядку активних форм навчання.

Література

1. Афонін Е. А. Збройні Сили України: соціальні та соціально-психологічні особливості. – Київ, 1994 р.
2. Закон України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, N 32, ст.225) Із змінами, внесеними згідно із Законами N 1420-IV (1420-15) від 03.02.2004, ВВР, 2005, N 3, ст.76, N 1014-V (1014-16) від 11.05.2007, ВВР, 2007, N 33, ст.442, N 1900-VI (1900-17) від 16.02.2010, ВВР, 2010, N 19, ст.151 .